

**ПОРОДИЧНО ПОЉОПРИВРЕДНО ГАЗДИНСТВО - РЕГИСТРОВАНО**

**Драган Драгићевић**

-----  
Име и презиме носиоца газдинства

# **БИЗНИС ПЛАН**

**Производња поврћа у пластенику**

**Глогоњ, август 2020. године**

-----  
Место и датум

## САДРЖАЈ:

<b>Резиме бизнис плана .....</b>	<b>3</b>
<b>1. Основни подаци о тражиоцу кредита (породичном пољопривредном газдинству) ....</b>	<b>4</b>
1.1. Подаци о носиоцу газдинства.....	4
1.2. Подаци о газдинству .....	4
1.3. Власништво и структура поседа .....	4
1.4. Делатност газдинства и организација посла .....	4
1.5. Основна средства у употреби .....	5
<b>2. Тржишни аспекти .....</b>	<b>5</b>
2.1. Тржиште продаје производа .....	9
2.2. Тржиште снабдевања инпутима .....	9
<b>3. Основни подаци о инвестицији .....</b>	<b>9</b>
3.1. Кратак опис пословне идеје – пројекта .....	9
3.2. Укупна инвестициона улагања .....	10
3.3. Структура инвестиционих улагања.....	10
3.4. Извори финансирања .....	10
<b>4. Финансијски план .....</b>	<b>11</b>
4.1. Формирање укупног прихода .....	11
4.2. Структура трошкова .....	13
4.2.1. Директан материјал .....	13
4.2.2. Енергија и гориво .....	13
4.2.3. Остали материјални трошкови .....	13
4.2.4. Амортизација .....	14
4.2.5. Трошкови радне снаге.....	14
4.2.6. Отплата кредита .....	14
4.2.7. Остали нематеријални трошкови .....	14
4.2.8. Укупни трошкови .....	15
4.2.9. Биланс успеха .....	15
<b>5. Оцена ефеката пројекта .....</b>	<b>16</b>
5.1. Готовински ток .....	16
5.2. Економски ток .....	16
5.3. Статичка оцена пројекта.....	17
5.3.1. Економичност производње .....	17
5.3.2. Акумулативност (рентабилност) производње .....	17
5.3.3. Рентабилност инвестиције .....	17
5.3.4. Време повраћаја инвестиционих улагања .....	18
5.4. Динамичка оцена пројекта .....	18
5.4.1. Нето садашња вредност (НСВ) и интерна стопа рентабилности (ИСП) .....	18
5.4.2. Време повраћаја инвестиције.....	19
5.5. Доња тачка рентабилности .....	19
<b>6. Закључна оцена о пројекту .....</b>	<b>20</b>

## Резиме бизнис плана

Ред. бр.	Опис	
<b>1.</b>	<b>Бизнис план</b>	
1.1.	Назив	Производња поврћа у пластенику
1.2.	Инвеститор	Драган Драгићевић
1.3.	Локација	Глогоњ
<b>2.</b>	<b>Предрачунска вредност инвестиционог улагања</b>	
2.1.	Укупна улагања	1.615.625,00 динара
2.2.	Улагања у основна средства	1.468.750,00 динара
2.3.	Улагања у обртна средства	146.875,00 динара
<b>3.</b>	<b>Извори финансирања</b>	
3.1.	Укупни извори	1.615.625,00 динара
3.2.	Сопствени извори	774.912,50 динара
3.3.	Туђи извори	840.712,50 динара
<b>4.</b>	<b>Предмет кредитирања</b>	
4.1.	Употреба кредита	Подизање пластеника са системом за наводњавање и осталом потребном опремом
4.2.	Почетак инвестирања	Током 2020. године
4.3.	Завршетак инвестирања	Током 2020. године
4.4.	Економски век пројекта	5 година
4.5.	Тржиште продаје	Домаће
<b>5.</b>	<b>Очекивани ефекти пројекта</b>	
<b>5.1.</b>	<b>Статички показатељи</b>	
5.1.1.	Економичност	1,09
5.1.2.	Акумулативност	7,79%
5.1.3.	Рентабилност	7,98%
5.1.4.	Време повраћаја инвестиције	3 године и 5,65 месеци
<b>5.2.</b>	<b>Динамички показатељи</b>	
5.2.1.	Нето садашња вредност	975.345,85 динара
5.2.2.	Интерна стопа рентабилности	23,04%
5.2.3.	Време повраћаја инвестиције	3 године и 11,01 месеци

## 1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ТРАЖИОЦУ КРЕДИТА (ПОРОДИЧНОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ГАЗДИНСТВУ)

### 1.1. Подаци о носиоцу газдинства

Табела 1.1. Подаци о пољопривредном газдинству

Ред. бр.	Опис	
1.	Име и презиме носиоца газдинства	Драган Драгићевић
2.	Адреса	Тамишка 55, Глогоњ
3.	ЈМБГ	1234567898765
4.	Телефон	013/123-456
6.	Електронска пошта (e-mail)	<a href="mailto:dragandragicevic@gmail.com">dragandragicevic@gmail.com</a>

### 1.2. Подаци о газдинству

Табела 1.2. Предмет пословања пољопривредног газдинства

Ред. бр.	Опис	
2.	Број пољопривредног газдинства	xxxxxxxxxxx
3.	Датум регистрације газдинства	15.03.2009.
4.	Примарна делатност	Повртарство
5.	Секундарна делатност	-
6.	Број чланова газдинства	4 (носилац и три члана газдинства)

### 1.3. Власништво и структура поседа

Табела 1.3. Власништво и структура поседа

Ред. бр.	Пољопривредно земљиште у употреби	
	Основ по којем се користи	Површина (ха)
1.	Власништво	2,90
2.	Закуп	0,00
<b>Укупно</b>		<b>2,90</b>

### 1.4. Делатност газдинства и организација посла

На газдинству малог пољопривредног произвођача гаје се само повртарске културе. Као најзначајније културе у производњи на газдинству Драгана Драгићевића се могу извојити купус (1,4 ха) и кромпир (1,45 ха). Обе културе се гаје на отвореном пољу. Такође, газдинство већ има доста искуства са пластеничком производњом, и у пластенику се врши производња салате и парадајза (0,05 ха).

Носилац газдинства жели да прошири пластеничку производњу и да повећа количине произведеног поврћа у пластеничкој производњи, али и да прошири асоритман производа и уведе производњу спанаћа у пластенику. С обзиром да је постојећи пластеник већ у функцији, носилац газдинства планира подизање још једног додатног пластеника. За рад у пластенику ће бити ангажовани сви чланови газдинства (четири члана), а поред њих ће се повремено ангажовати и сезонска радна снага.

## 1.5. Основна средства у употреби

Табела 1.4. Основна средства у употреби

Ред. бр.	Назив	Јединица мере	Количина
<b>1.</b>	<b>Земљиште</b>		
2.1.	Оранице и баште	ха	2,95
<b>2.</b>	<b>Објекти</b>		
2.1.	Кућа	м <sup>2</sup>	200
2.2.	Живинарник	м <sup>2</sup>	3
2.3.	Гаража	м <sup>2</sup>	50
<b>3.</b>	<b>Механизација</b>		
3.1.	Трактор	комада	1
3.2.	Плуг	комада	1
3.3.	Тањирача	комада	1
3.4.	Дрљача	комада	1
3.5.	Сетвоспремач	комада	1
3.6.	Сејалица	комада	1
3.7.	Култиватор	комада	1
3.8.	Расипач минералних ђубрива	комада	1
3.9.	Прскалица	комада	1
3.10.	Приколица	комада	1
3.11.	Остало	комада	-
<b>4.</b>	<b>Сточни фонд</b>		
4.1.	Живина	комада	30

## 2. ТРЖИШНИ АСПЕКТИ

Повртарство је једна од најинтензивнијих грана биљне производње, где Србија у протеклом десетогодишњем периоду (2008-2018. година) има негативан тренд промена површина под поврћем и обима производње, по просечној годишњој стопи пада од 7,3%, односно 4,1% (FAOSTAT).

Оваква динамика указује на значај увођења стабилних и предвидљивих политика и подршке овом сектору, затим потребу увођења нове технологије и усвајања нових знања у циљу интензивирања производње, стварања нових канала продаје и скраћивања тржишног ланца.

Иако се на тржишту стално појављују нове сорте и хибриди поврћа и усавршава технологија производње (како би се остварили бољи квалитет поврћа, виши приноси и рентабилнија производња), ипак остају проблеми уситњених површина, ниских приноса, већег инвестирања, као и проналажења решења како без или са што мање хемијских средстава добити производе без остатака пестицида, односно здравствено безбедне производе (МПШВ, Зелена књига 2, 2019).

Један број повртара у Србији успева да повољне природне услове које имамо за ову производњу искористи, и на прави начин одговори на захтеве повећане домаће и иностране тражње за поврћем. Ови произвођачи, кроз удруживање и заједнички наступ, професионални приступ управљању производњом, високу примену механизације (у циљу

смањивања потребног људског рада и трошкова производње) и агротехничких мера, успели су да изграде јаку конкурентску позицију на регионалном тржишту, а међу њима има и оних који су успешни и у европским оквирима (МПШВ, Зелена књига 2, 2019). Према анализи конкурентности за период 2010-2018. година (SEEDDEV, 2020), краставци и корнишони, паприка (свежа, замрзнута и млевена паприка), шаргарепа и кромпир показују највеће унапређење своје конкурентске позиције.

Према подацима Републичког завода за статистику (РЗС), у периоду 2012-2018. година (Табела 2.1.), повећане су површине под кромпиром (за 10,2%), као и укупне површине под поврћем, бостаном и јагодама (за 50,8%). Такође, повећан је и број пољопривредних газдинстава код којих је евидентирана производња кромпира (за 41,1%), као и производња поврћа, бостана и јагода (за 11,6%), (Табела 2.2.).

**Табела 2.1.** Површина под кромпиром, поврћем, бостаном и јагодама у Србији, 2012-2018. година, у ха

Врста усева	2012.	2018.	Промена површина, 2018/2012, индекс
Кромпир (1)	25.132	27.701	110,2
Поврће, бостан и јагоде, укупно (2)	33.232	50.107	150,8
Укупно (3) (кромпир, поврће, бостан и јагоде)	58.363	77.808	133,3
Учешће (3) у укупној површини КПЗ, у %	1,7	2,2	-

Извор: РЗС, 2012; РЗС, 2018.

**Табела 2.2.** Број пољопривредних газдинстава која имају производњу кромпира, поврћа, бостана и јагода, 2012-2018. година

Врста усева	2012.	2018.	Промена број ПГ, 2018/2012, индекс
Кромпир	117.365	165.554	141,1
Поврће, бостан и јагоде, укупно	102.695	114.643	111,6
Учешће ПГ са производњом кромпира у укупном броју ПГ, у %	18,6	29,3	-
Учешће ПГ са производњом поврћа бостана и јагода у укупном броју ПГ, у %	16,3	20,3	-

Извор: РЗС, 2012; РЗС, 2018.

Просечна економска величина пољопривредних газдинстава специјализованих за повртарство и хортикултуру у Србији у 2018. години износила је 10.576 ЕУР, те су ови произвођачи рангирани на трећем месту према економској величини газдинстава (РЗС, Пољопривредна газдинства према типу производње и економској величини, 2018).

И поред ових позитивних трендова у сегменту структурних карактеристика пољопривредних газдинстава, површина под кромпиром, поврћем, бостаном и јагодама захвата свега око 2% КПЗ (Табела 2.1). При том, само 1,4% укупног броја пољопривредних газдинстава у Србији је специјализовано за повртарство, цвећарство и остале хортикултуре, а њихов број бележи благи пад у 2018. у односу на 2012. годину (Табела 2.3).

**Табела 2.3.** Кретање броја пољопривредних газдинстава (ПГ) специјализованих за повртарство, цвећарство и остале хортикултуре у Србији, 2012-2018. година

Елемент	2012		2018		Промена броја ПГ, Индекс 2018/2012
	ПГ, број	Учешће у укупном бр. ПГ, у %	ПГ, број	Учешће у укупном бр. ПГ, у %	
ПГ специјализована за повртарство, цвећарство и остале хортикултуре, број	8.807	1,4	8.126	1,4	92,3

Извор: РЗС, 2012; РЗС, 2018.

Додатни проблем је и уситњености производње. Тако се производњом кромпира (2018) бави готово трећина ПГ у Србији (Табела 2.2.), при чему је највећи проценат ове производње организован на газдинствима величине 2-5 ха. Производњом поврћа, бостана и јагода бави се 114.643 газдинстава (20,3% укупног броја ПГ), на површини од 50.107 ха, са просечном површином под поврћем на газдинству од 0,4 ха, где највећи број газдинстава припада групи која обрађује 2-5 ха КПЗ.

**Кромпир.** Према подацима РЗС, у периоду 2015-2019. година, принос кромпира повећан је за 35% (са 15,3 т/ха у 2015. години на 20,6 т/ха у 2019.), а производња за око 10% (са 639.410 тона у 2015. на 702.086 тона у 2019. години).

Највећи део производње кромпира користи се за људску исхрану, док се мањи проценат прерађује и користи за производе намењене исхрани људи (чипс, пире кромпир) или за друге намене (МПШВ, Зелена књига 2, 2019).

Производња мекрантилног кромпира је концентрисана у региону Шумадије и Западне Србије. Ипак услед добре примене агротехничких мера (коришћење модерне механизације за обраду земљишта и жетву, система за наводњавање, као и коришћење банкова у производњи), највиши приноси кромпира остварују се у Војводини на нивоу од 60-70 т/ха, док су у осталим деловима Србије од 20-25 т/ха (МПШВ, Зелена књига 2, 2019).

Током 2019. године, незнатно је повећан пласман кромпира кроз званичне тржишне канале откупа, мада импровизирана складишта (недостатак одговарајућих складишта са контролисаном температуром и протоком ваздуха која би омогућила да се кромпир не продаје одмах после жетве), представљају један од најважнијих проблема у пласману кромпира (МПШВ, Зелена књига 2, 2019).

Просечна откупна цена кромпира у 2019. године била је 0,3 ЕУР/кг, и била је већа за 26% у односу на просечан петогодишњи период. Вишу цену и тражњу бележи кромпир са белом покожицом (који се код нас гаји на мањим површинама), као и сортимент који се користи у производњи чипса и кромпир пиреа (МПШВ, Зелена књига 2, 2019).

**Поврће, бостан и јагоде.** Поред кромпира, највеће површине у Србији су под паприком, пасуљем, парадајзом и купусом. Укупне површине под свежим поврћем и пасуљем у 2019. години биле су на нивоу од скоро 62 хиљаде хектара, што је за 4,7% мање у односу на претходну годину и 21% мање у односу на петогодишњи просек (МПШВ, Зелена књига 2, 2019). Разлог овом паду производње тражи се у одустајању од тржишне производње код

већег броја малих произвођача, услед њихове неконкурентности, додатно појачане неповољним временским условима и осцилацијама цена на тржишту.

У производњи парадајза приметне су велике структурне промене, у смислу да баштенску производњу и ситне поседе у великој мери почиње да „заменеује“ пластеничка, високо интензивна производња, где се остварују и више тржишне цене. Тако, откупна цена парадајза је у 2019. години била на нивоу од 0,5 ЕУР/кг, док је цена парадајза произведеног у заштићеном простору била 0,7 ЕУР/кг (МПШВ, Зелена књига 2, 2019).

Иако се мале количине свежег поврћа и пасуља (свега око трећина укупне производње) пласирају кроз званичне и организоване тржишне канале (зелене пијаце, организовани откуп, хипермаркете), ови канали пласмана показују тренд раста (МПШВ, Зелена књига 2, 2019).

**Спољнотрговинска размена.** У спољнотрговинској размени поврћа, Србија остварује позитиван биланс и он је у периоду 2014-2019. година повећан за 74% (Зелена књига 2, 2019). „Велики број трговинских споразума омогућава извоз са ниским царинским тарифама или без тарифа, а просечан однос свежег и прерађеног поврћа је 70:30“ (SEEDEV, 2020б).

Поврће се доминантно извози у земље ЕУ (око 60%), највише у Немачку, затим у СЕФТА земље (Босна и Херцеговина, Црна Гора, Северна Македонија) и Руску Федерацију. Највећа вредност увоза поврћа (пре свега, раног поврћа, односно парадајза) се остварује са земљама ЕУ, а следе СЕФТА земље. Посматрано по земљама, Србија највише увози поврће из Албаније, затим из Шпаније, Холандије, Северне Македоније и Италије (МПШВ, Зелена књига 2, 2019).

**Подршка произвођачима поврћа са националног нивоа.** У циљу унапређења сектора производње поврћа у Србији, Министарство пољопривреде шумарства и водопривреде континуирано пружа подршку пољопривредним произвођачима, како кроз директна плаћања по хектару пољопривредне површине, тако и кроз суфинансирање дела трошкова за реализоване инвестиције на газдинству у износу од 50-65%. У том смислу газдинствима су доступна средства за суфинансирање инвестиција за набавку нових машина и опреме и изградњу објекта за чување и складиштење поврћа. Поред тога, произвођачима поврћа су на располагању и кредитне линије Министарства пољопривреде (1-3% камате), док су пољопривредницима који располажу већим производним капацитетима доступна средства из ИПАРД фонда. Кроз ИПАРД подстицаје суфинансира се до 60% прихватљивих трошкова реализоване инвестиције, односно 65% ако је корисник лице млађе од 40 година. Максимални износ ИПАРД подстицаја у сектору поврћа је 700.000 ЕУР.

**Препоруке за произвођаче поврћа.** Секторска анализа производње и прераде поврћа у Србији (SEEDEV, 2020), даје следеће препоруке пољопривредним произвођачима у циљу изградње и јачања њихове конкурентске позиције на тржишту: „унапређење знања и информисаности; удруживати се са циљем да се превазиђу одређени проблеми (на пример формирати удружење добављача супермаркета и тако спречити постављање често не-фер услова од стране супермаркета); уводити стандарде и додавати вредност производима“.

**Препоруке за Владу РС и МПШВ.** За Владу РС и МПШВ препоруке су усмерене на следеће области (SEEDEV, 2020): „унапредити систем контроле и пољопривредне



инспекције у делу фитосанитране политике и безбедности хране; усагласити правни оквир за фитосанитрану политику са прописима ЕУ (Закон о семенском материјалу који се није мењао од 2005. године; Закона о средствима за заштиту биља); усвојити Закон о уређењу тржишта пољопривредних производа у складу са ЕУ (овај закон би требало да омогући формирање произвођачких организација, као и да подстакне уговорно повезивање свих актера у тржишном ланцу); постепено уводити као обавезу за националне субвенције поштовање стандарда безбедности хране и здравља биља; осигурати правну заштиту, поштовање уговора и закона; и елиминисање сивог тржишта“.

## **2.1. Тржиште продаје производа**

До сада је продаја производа са газдинства, када су у питању културе које се гаје на отвореном (крупс и кромпир) углавном вршена „на кућном прагу“, односно у дворишту, при чему су продаване веће количине великим купцима. Поред тога, газдинство већ дужи низ година има закупљену тезгу на пијаци у Панчеву, на којој продаје своје производе, па и у будућности планира да настави продају својих производа и на овај начин. У дворишту газдинства се такође врши продаја појединцима, односно малим купцима.

Како се након реализоване инвестиције очекује раст обима производње поврћа, носилац газдинства планира да своје производе, поред свих досадашњег начина продаје, пласира и ресторанима и продавницама на тржишту у окружењу.

## **2.2. Тржиште снабдевања инпутима**

Снабдевање газдинства свим потребним средствима за процес производње поврћа се врши путем локалне пољопривредне апотеке. Како је носилац газдинства задовољан сарадњом и условима које добија, и у будућности би се вршила набавка потребног репроматеријала од истог добављача.

## **3. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ИНВЕСТИЦИЈИ**

### **3.1. Кратак опис пословне идеје – пројекта**

Како би се повећао обим производње постојећих култура, увеле додатне културе у производњу и остварили већи приходи газдинства, носилац газдинства се одлучио да инвестира у подизање новог пластеника. У пластенику ће се производити салата, парадајз и спанаћ. Пластеник ће бити површине 5 ари (0,05 ха), а његове димензије су 50 x 10 x 4,75 м). Пластеник ће бити дупле конструкције, која има могућност постављања унутрашње фолије. У пластенику ће бити постављен систем за наводњавање типа "кап по кап" у десет редова, систем за орошавање и остала опрема потребна за планирану производњу. Приликом подизања пластеника користиће се субвенције за набавку пластеника у износу од 50% од износа прихватљивих трошкова (без ПДВ).

Чланови газдинства имају вишегодишње искуство у повртарској производњи, како на отвореном пољу, тако и у пластенику, па ће све агротехничке мере бити спроведене на одговарајући начин. Носилац газдинства има добру сарадњу са стручњацима из области

повртараства и заштите биља, тако да ће све агротехничке мере бити обављене под надзором стручних лица.

Пласман произведених култура ће се вршити на више начина. Продаја већих количина ће се пре свега вршити продајом на газдинству већим откупљивачима. Такође, и даље се планира продаја мањих количина поврћа појединцима у дворишту газдинства. Поред тога, планира се пласман одређене количине поврћа преко продавница и продајом ресторанима. У плану је и даље реализација поврћа преко зелене пијаце, на закупљеној тезги, где се већ дужи низ година врши продаја већином сталним купцима (задовољство купљеним производима).

За рад у пластенику ће бити ангажовани чланови газдинства и сезонски радници.

### 3.2. Укупна инвестициона улагања

**Табела 3.1.** Нова улагања у основна средства (у РСД)

Рб.	Елемент	Вредност
<b>I</b>	<b>Објекти и грађевине</b>	<b>1.321.875,00</b>
1.	Пластеник са дуплом фолијом (на аутоматско надувавање) и бочним отворима, тунелски тип (димензије су 50 m x 10 m x 4,75 m; конструкција је дупла са цинкованим цевима, која има могућност постављања унутрашње фолије).	1.321.875,00
<b>II</b>	<b>Опрема и механизација</b>	<b>146.875,00</b>
1.	Електрична вакум пумпа (2,2 kW)	63.172,70
2.	Систем за наводњавање („кап по кап“ са десет редова + орошавање пластеника, два реда са осам орошивача) и остала опрема	83.702,30

### 3.3. Структура инвестиционих улагања

У структури инвестиционих улагања у основна средства најзначајније учешће имају објекти и грађевине са 81,82% у укупним инвестиционим улагањима, док улагања у опрему учествују са 9,09% у укупним инвестиционим улагањима. Учешће обртних средства је на истом нивоу као и учешће опреме и износи 9,09% укупних инвестиционих улагања.

**Табела 3.2.** Структура инвестиционих улагања (у РСД)

Рб.	Опис	Нова улагања	Укупна улагања	Учешће у укупним улагањима (%)
<b>I</b>	<b>Основна средства</b>	<b>1.468.750,00</b>	<b>1.468.750,00</b>	<b>90,91</b>
1.	Објекти и грађевине	1.321.875,00	<b>1.321.875,00</b>	81,82
2.	Опрема	146.875,00	<b>146.875,00</b>	9,09
<b>II</b>	<b>Обртна средства</b>	<b>146.875,00</b>	<b>146.875,00</b>	<b>9,09</b>
<b>УКУПНО</b>		<b>1.615.625,00</b>	<b>1.615.625,00</b>	<b>100,00</b>

### 3.3. Извори финансирања

За реализацију инвестиције газдинство не располаже са довољно новчаних средстава, па је носилац газдинства одлучило да део средстава позајми у некој од комерцијалних банака. Позајмљена средства ће у структури укупних улагања износити 52,04%, док ће газдинство финансирати сопственим средствима 47,96% инвестиционог улагања.

Кредит се узима на период од 5 година, с каматном стопом од 6%. Пондерисана каматна стопа која је добијена на основу ових података износи 4,08%. Планирано је да се за позајмљена средства добије одлагање почетка отплате кредита, односно грејс период од годину дана.

Табела 3.3. Извори финансирања (у РСД)

Рб.	Опис	Нова улагања	Укупна улагања	Учешће у укупним улагањима (%)
<b>I</b>	<b>Сопствени извори</b>	<b>774.912,50</b>	<b>774.912,50</b>	<b>47,96</b>
1.	Основна средства	628.037,50	628.037,50	38,87
2.	Обртна средства	146.875,00	146.875,00	9,09
<b>II</b>	<b>Туђи извори</b>	<b>840.712,50</b>	<b>840.712,50</b>	<b>52,04</b>
1.	Основна средства	840.712,50	840.712,50	52,04
<b>УКУПНО (I+II)</b>			<b>1.615.625,00</b>	<b>100,00</b>

#### 4. ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН

##### 4.1. Формирање укупног прихода

Табела 4.1. Формирање укупног прихода (у РСД)

Рб.	Производ/ субвенције/ услуге	ЈМ	Године пројекта															
			I			II			III			IV			V			
			цена по ЈМ	количина у ЈМ	укупан износ	цена по ЈМ	количина у ЈМ	укупан износ	цена по ЈМ	количина у ЈМ	укупан износ	цена по ЈМ	количина у ЈМ	укупан износ	цена по ЈМ	количина у ЈМ	укупан износ	
0	1	2	3	4	5=3x4	6	7	8=6x7	9	10	11=9x10	12	13	14=12x13	15	16	17=15x16	
1.	Приходи од продаје производа				1.653.637,4			1.653.637,4			1.653.637,4			1.653.637,4			1.653.637,4	
1.1.	Спанаћ - прва класа (90%)	kg	110	1.125	123.750	110	1.125	123.750	110	1.125	123.750	110	1.125	123.750	110	1.125	123.750	
1.2.	Спанаћ - друга класа (9%)	kg	28	112,5	3.149,4	28	112,5	3.149,4	28	112,5	3.149,4	28	112,5	3.149,4	28	112,5	3.149,4	
1.3.	Спанаћ - шкарт (1%)	kg	0	12,5	0	0	12,5	0	0	12,5	0	0	12,5	0	0	12,5	0	
1.4.	Парадајз - прва класа (88%)	kg	120	8.250	990.000	120	8.250	990.000	120	8.250	990.000	120	8.250	990.000	120	8.250	990.000	
1.5.	Парадајз - друга класа (10%)	kg	30	937,5	28.125	30	937,5	28.125	30	937,5	28.125	30	937,5	28.125	30	937,5	28.125	
1.6.	Парадајз - шкарт (2%)	kg	0	187,5	0	0	187,5	0	0	187,5	0	0	187,5	0	0	187,5	0	
1.7.	Зелена салата - прва класа (90%)	ком	55	9.018	495.990	55	9.018	495.990	55	9.018	495.990	55	9.018	495.990	55	9.018	495.990	
1.8.	Зелена салата - друга класа (9%)	ком	14	901,8	12.622,95	14	901,8	12.622,95	14	901,8	12.622,95	14	901,8	12.622,95	14	901,8	12.622,95	
1.9.	Зелена салата - шкарт (1%)	ком	0	100,2	0	0	100,2	0	0	100,2	0	0	100,2	0	0	100,2	0	
2.	Приходи од подстицаја				660.937,5			0			0			0			0	
2.1.	Субвенција за набавку пластеника*	ком	660.937,5	1	660.937,5			0			0			0			0	
<b>УКУПНО</b>					<b>2.314.574,9</b>			<b>1.653.637,4</b>			<b>1.653.637,4</b>			<b>1.653.637,4</b>			<b>1.653.637,4</b>	

\*Бесповратна средства за пластеник: Субвенција износи 50% од износа прихватљивих трошкова без ПДВ, <http://subvencije.rs/vesti/bespovratna-sredstva-za-plastenike-ministarstva-poljoprivrede-u-2014-oj-godini/>

## 4.2. Структура трошкова

### 4.2.1. Директан материјал

Табела 4.2. Трошкови директног материјала (у РСД)

Рб.	Опис	Године пројекта				
		I	II	III	IV	V
1.	Расад	185.147,74	185.147,74	185.147,74	185.147,74	185.147,74
2.	Ђубрива и средства за прихрану	15.714,48	15.714,48	15.714,48	15.714,48	15.714,48
3.	Средства за заштиту биља	26.973,58	26.973,58	26.973,58	26.973,58	26.973,58
<b>УКУПНО</b>		<b>227.835,79</b>	<b>227.835,79</b>	<b>227.835,79</b>	<b>227.835,79</b>	<b>227.835,79</b>

### 4.2.2. Енергија и гориво

Табела 4.3. Трошкови енергената (у РСД)

Рб.	Назив	Године пројекта				
		I	II	III	IV	V
1.	Електрична енергија	27.450,00	27.450,00	27.450,00	27.450,00	27.450,00
2.	Гориво	39.987,50	39.987,50	39.987,50	39.987,50	39.987,50
<b>УКУПНО</b>		<b>67.437,50</b>	<b>67.437,50</b>	<b>67.437,50</b>	<b>67.437,50</b>	<b>67.437,50</b>

### 4.2.3 Остали материјални трошкови

Табела 4.4. Остали материјални трошкови (у РСД)

Рб.	Опис	Године пројекта				
		I	II	III	IV	V
1.	Замена спољашње фолије					77.800,00
2.	Амбалажа	29.685,43	26.770,53	28.227,98	29.685,43	26.770,53
3.	Везиво	1.350,00	1.350,00	1.350,00	1.350,00	1.350,00
4.	Малч фолија (траке)	3.497,89	3.497,89	3.497,89	3.497,89	3.497,89
5.	Капајуће траке	4.547,26	4.547,26	4.547,26	4.547,26	4.547,26
6.	Филтер за пречишћавање воде	1.165,96	1.165,96	1.165,96	1.165,96	1.165,96
<b>УКУПНО</b>		<b>40.246,55</b>	<b>37.331,64</b>	<b>38.789,09</b>	<b>40.246,55</b>	<b>115.131,64</b>

#### 4.2.4. Амортизација

Табела 4.5. Амортизација (у РСД)

Врста улагања	Набавна вредност	Век трајања (година)	Стопа амортизације (%)	Годишњи износ амортизације	Рок враћања кредита (година)	Крајња вредност инвестиције
Објекти и грађевине	1.101.562,50	15	6,67	73.437,50	5	734.375,00
Опрема и механизација	122.395,83	10	10,00	12.239,58	5	61.197,92
<b>Основна средства</b>	<b>1.223.958,33</b>			<b>85.677,08</b>		<b>795.572,92</b>
<b>Обртна средства</b>	<b>146.875,00</b>					<b>146.875,00</b>
<b>Крајња вредност инвестиције</b>						<b>942.447,92</b>

Напомена: Приликом израчунавања амортизације, основна цена коштања је без урачунатог ПДВ.

#### 4.2.5. Трошкови радне снаге

Табела 4.6. Трошкови радне снаге (просечне зараде, у РСД)

Рб.	Опис	Број	% учешћа у укупном броју запослених	Број сати рада	Цена по сату рада	Годишња бруто плата
0	1	2	3	4	5	6 = 2 x 4 x 5
I	Стални радници	4	50,00	486	250,00	486.000,00
II	Привремени (сезонски) радници	4	50,00	486	250,00	486.000,00
<b>УКУПНО</b>		<b>8</b>	<b>100,00</b>	<b>3888</b>	<b>500,00</b>	<b>972.000,00</b>

#### 4.2.6. Отплата кредита

Табела 4.7. Трошкови отплате кредита (у РСД)

Године пројекта	Остатак дуга	Камата	Отплата	Рата (ануитет)
0	1	2	3	4
I	891.155,25	0,00	0,00	0,00
II	687.856,29	48.951,84	203.298,96	252.250,80
III	472.082,18	36.476,69	215.774,11	252.250,80
IV	243.067,41	23.236,03	229.014,77	252.250,80
V	0,00	9.182,87	243.067,93	252.250,80

#### 4.2.7. Остали нематеријални трошкови

Табела 4.8. Остали нематеријални трошкови (у РСД)

Рб.	Опис	Године пројекта				
		I	II	III	IV	V
1.	Таксе и наплата тезге на пијаци	26.437,50	26.437,50	26.437,50	26.437,50	26.437,50
2.	Остали трошкови	6.756,25	6.756,25	6.756,25	6.756,25	6.756,25
<b>УКУПНО</b>		<b>33.193,75</b>	<b>33.193,75</b>	<b>33.193,75</b>	<b>33.193,75</b>	<b>33.193,75</b>

#### 4.2.8. Укупни трошкови

Табела 4.9. Укупни трошкови (у РСД)

Рб.	Назив трошкова	Године пројекта				
		I	II	III	IV	V
<b>I</b>	<b>Материјални трошкови</b>	<b>335.519,84</b>	<b>332.604,93</b>	<b>334.062,39</b>	<b>335.519,84</b>	<b>410.404,93</b>
1.	Директан материјал	227.835,79	227.835,79	227.835,79	227.835,79	227.835,79
2.	Енергија и гориво	67.437,50	67.437,50	67.437,50	67.437,50	67.437,50
3.	Остали материјални трошкови	40.246,55	37.331,64	38.789,09	40.246,55	115.131,64
<b>II</b>	<b>Нематеријални трошкови</b>	<b>1.090.870,83</b>	<b>1.139.822,67</b>	<b>1.127.347,53</b>	<b>1.114.106,86</b>	<b>1.100.053,70</b>
1.	Амортизација	85.677,08	85.677,08	85.677,08	85.677,08	85.677,08
2.	Радна снага	972.000,00	972.000,00	972.000,00	972.000,00	972.000,00
3.	Камата по кредиту	0,00	48.951,84	36.476,69	23.236,03	9.182,87
4.	Остали нематеријални трошкови	33.193,75	33.193,75	33.193,75	33.193,75	33.193,75
<b>УКУПНО (I+II)</b>		<b>1.426.390,68</b>	<b>1.472.427,60</b>	<b>1.461.409,91</b>	<b>1.449.626,70</b>	<b>1.510.458,63</b>

#### 4.2.9. Биланс успеха

Табела 4.10. Биланс успеха (у РСД)

Рб.	Опис	Године пројекта				
		I	II	III	IV	V
<b>I</b>	<b>УКУПНИ ПРИХОДИ</b>	<b>2.314.574,88</b>	<b>1.653.637,38</b>	<b>1.653.637,38</b>	<b>1.653.637,38</b>	<b>1.653.637,38</b>
1.	Приходи од продаје производа	1.653.637,38	1.653.637,38	1.653.637,38	1.653.637,38	1.653.637,38
2.	Приходи од подстицаја	660.937,50	0,00	0,00	0,00	0,00
<b>II</b>	<b>УКУПНИ РАСХОДИ (1+2+3)</b>	<b>1.426.390,68</b>	<b>1.472.427,60</b>	<b>1.461.409,91</b>	<b>1.449.626,70</b>	<b>1.510.458,63</b>
1.	Пословни расходи	1.426.390,68	1.423.475,77	1.424.933,22	1.426.390,68	1.501.275,77
1.1.	Материјални трошкови	335.519,84	332.604,93	334.062,39	335.519,84	410.404,93
1.2.	Нематеријални трошкови без амортизације и камате по кредиту	1.005.193,75	1.005.193,75	1.005.193,75	1.005.193,75	1.005.193,75
1.3.	Амортизација	85.677,08	85.677,08	85.677,08	85.677,08	85.677,08
2.	Финансијски расходи	0,00	48.951,84	36.476,69	23.236,03	9.182,87
2.1.	Камата по кредиту	0,00	48.951,84	36.476,69	23.236,03	9.182,87
<b>III</b>	<b>БРУТО ДОБИТ (I-II)</b>	<b>888.184,21</b>	<b>181.209,78</b>	<b>192.227,47</b>	<b>204.010,68</b>	<b>143.178,75</b>
<b>IV</b>	<b>ПОРЕЗ НА ДОБИТ</b>	<b>88.818,42</b>	<b>18.120,98</b>	<b>19.222,75</b>	<b>20.401,07</b>	<b>14.317,88</b>
<b>V</b>	<b>НЕТО ДОБИТ (III-IV)</b>	<b>799.365,79</b>	<b>163.088,80</b>	<b>173.004,72</b>	<b>183.609,61</b>	<b>128.860,88</b>

## 5. ОЦЕНА ЕФЕКТА ПРОЈЕКТА

### 5.1. Готовински ток

Табела 5.1. Готовински ток (у РСД)

Рб.	Назив	Нулта година	Година				
			I	II	III	IV	V
<b>I</b>	<b>УКУПНА ПРИМАЊА (1+2+3)</b>	<b>1.615.625</b>	<b>2.314.575</b>	<b>1.653.637</b>	<b>1.653.637</b>	<b>1.653.637</b>	<b>2.596.085</b>
1.	Укупан приход	0	2.314.575	1.653.637	1.653.637	1.653.637	1.653.637
2.	Извори финансирања	1.615.625					
	2.1. Сопствени извори	774.912					
	2.2. Туђи извори	840.712					
3.	Остатак вредности пројекта	0	0	0	0	0	942.448
	3.1. Основна средства	0	0				795.573
	3.2. Трајна обртна средства	0					146.875
<b>II</b>	<b>УКУПНА ИЗДАВАЊА (4+5+6+7)</b>	<b>1.615.625</b>	<b>1.429.532</b>	<b>1.608.170</b>	<b>1.610.730</b>	<b>1.613.365</b>	<b>1.682.167</b>
4.	Вредност инвестиције	1.615.625					
	4.1. У основна средства	1.468.750					
	4.2. У трајна обртна средства	146.875					
5.	Трошкови без амортизације и камате по кредиту	0	1.340.714	1.337.799	1.339.256	1.340.713	1.415.599
6.	Порез на добит	0	88.818	18.120	19.223	20.401	14.318
7.	Обавезе према изворима финансирања (ануитети)	0	0	252.251	252.251	252.251	252.251
<b>III</b>	<b>НЕТО ПРИМАЊА (I-II)</b>	<b>0</b>	<b>885.043</b>	<b>45.467</b>	<b>42.908</b>	<b>40.272</b>	<b>913.918</b>

### 5.2. Економски ток

Табела 5.2. Економски ток (у РСД)

Рб.	Назив	Нулта година	Година				
			1	2	3	4	5
<b>I</b>	<b>УКУПНА ПРИМАЊА (1+2)</b>	<b>0</b>	<b>2.314.575</b>	<b>1.653.637</b>	<b>1.653.637</b>	<b>1.653.637</b>	<b>2.596.085</b>
1.	Укупан приход	0	2.314.575	1.653.637	1.653.637	1.653.637	1.653.637
2.	Остатак вредности пројекта	0	0	0	0	0	942.448
	2.1. Основна средства	0	0				795.573
	2.2. Трајна обртна средства	0					146.875
<b>II</b>	<b>УКУПНА ИЗДАВАЊА (3+4+5)</b>	<b>1.615.625</b>	<b>1.429.532</b>	<b>1.355.920</b>	<b>1.358.479</b>	<b>1.361.115</b>	<b>1.429.916</b>
3.	Вредност инвестиције	1.615.625					
	3.1. У основна средства	1.468.750					
	3.2. У трајна обртна средства	146.875					
4.	Трошкови без амортизације и камате по кредиту	0	1.340.714	1.337.799	1.339.256	1.340.714	1.415.599
5.	Порез на добит	0	88.818	18.121	19.223	20.401	14.318
<b>III</b>	<b>НЕТО ПРИМАЊА (I-II)</b>	<b>-1.615.625</b>	<b>885.043</b>	<b>297.718</b>	<b>295.158</b>	<b>292.523</b>	<b>1.166.169</b>



### 5.3. Статичка оцена пројекта

#### 5.3.1. Економичност производње

Табела 5.3. Коефицијент економичности ( $K_E$ : УП / УР > 1, у РСД)

Године пројекта	УП (укупни приходи - од продаје производа)	УР (укупни расходи)	$K_E = УП / УР$
0	1	2	3 = 1/2
I	1.653.637,38	1.426.390,68	1,16
II	1.653.637,38	1.472.427,60	1,12
III	1.653.637,38	1.461.409,91	1,13
IV	1.653.637,38	1.449.626,70	1,14
V*	1.653.637,38	1.510.458,63	1,09

\* Репрезентативна година

Имајући у виду да је коефицијент економичности у репрезентативној години већи од један ( $1,09 > 1$ ), ово улагање је економски оправдано.

#### 5.3.2. Акумулативност (рентабилност) производње

Табела 5.4. Стопа акумулативности ( $C_A$ : Д / УП x 100 > i, у РСД, %)

Године пројекта	Д (добит)	УП (укупни приходи - од продаје производа)	$C_A = Д / УП \times 100$
0	1	2	3 = 1/2*100
I	799.365,79	1.653.637,38	48,34
II	163.088,80	1.653.637,38	9,86
III	173.004,72	1.653.637,38	10,46
IV	183.609,61	1.653.637,38	11,10
V*	128.860,88	1.653.637,38	7,79

\* Репрезентативна година

#### 5.3.3. Рентабилност инвестиције

Табела 5.5. Стопа рентабилности инвестиције ( $C_P$ : Д / ПВИ x 100 > i, у РСД, %)

Године пројекта	Д (добит)	ПВИ (предрачунска вредност инвестиције)	$C_P = Д / ПВИ \times 100$
I	799.365,79	1.615.625,00	49,48
II	163.088,80	1.615.625,00	10,09
III	173.004,72	1.615.625,00	10,71
IV	183.609,61	1.615.625,00	11,36
V*	128.860,88	1.615.625,00	7,98

\* Репрезентативна година

### 5.3.4. Време повраћаја инвестиционих улагања

Табела 5.6. Време повраћаја инвестиције (Т < n, у РСД)

Године пројекта	Нето примања из економског тока	Кумулативна нето примања
0	-1.615.625,00	-1.615.625,00
I	885.042,87	-730.582,13
II	297.717,72	-432.864,41
III	295.158,50	-137.705,91
IV	292.522,72	154.816,81
V	1.166.168,74	1.320.985,56

Значење симбола: Т - Време повраћаја инвестиције; n - године програма.

$$T = (-137.705,91/292.522,72) \times 100 = 47,07\% \text{ (односно } 0,47\text{)}.$$

Инвестиционо улагање у наведену инвестицију по статичком обрачуну ће се вратити за нешто више од 3 године, односно рок повраћаја износи 3,47 година (односно 3 године и 5,65 месеци). Како је рок повраћаја краћи од економског века инвестиције (5 година) инвестиција се сматра оправданом.

### 5.4. Динамичка оцена пројекта

#### 5.4.1. Нето садашња вредност (НСВ) и интерна стопа рентабилности (ИСП)

Табела 5.7. Нето садашња вредност (НСВ) и интерна стопа рентабилности (ИСП), (у РСД и %)

Рб.	Назив	Нулта година	Године пројекта					Кумулативно
			I	II	III	IV	V	
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Нето примања из економског тока (колона 3 до колона 7)	-1.615.625,00	885.042,87	297.717,72	295.158,50	292.522,72	1.166.168,74	<b>2.936.610,56</b>
2.	Дисконтна стопа (%)	4,08	4,08	4,08	4,08	4,08	4,08	
3.	Дисконтни фактор $(1+i)^{-n}$ или $1/(1+i)^n$ , где је i = дисконтна стопа; n = године пројекта	1,0000	0,9608	0,9231	0,8869	0,8521	0,8187	
4.	Садашња вредност нето примања (колона 3 до колона 7)	-1.615.625,00	850.336,76	274.826,10	261.779,26	249.267,81	954.760,91	<b>2.590.970,85</b>
5.	Нето садашња вредност пројекта: (колона 2 до колона 7)	<b>975.345,85</b>						
6.	Релативна нето садашња вредност пројекта: $[(\text{колона 2 до колона 7}) / (\text{колона 2})] > i$	<b>0,60</b> [у овом случају, то значи релативно повећање акумулације изнад калкулативне цене укупних извора, односно дисконтне стопе (i=4,08%), што значи да је приликом експлоатације инвестиције покривена цена извора финансирања и преко тога остварена је "зарада"]						
7.	Интерна стопа рентабилности: (ИСП > i)	<b>23,04%</b>						

Пошто је нето садашња вредност инвестиције позитивна и њена интерна стопа рентабилности већа од дисконтне стопе ( $23,04\% > 4,08\%$ ), инвестиција у пластеник се сматра оправданом.

#### 5.4.2. Време повраћаја инвестиције

**Табела 5.8.** Време повраћаја инвестиције ( $T < n$ , у РСД)

Године пројекта	Садашња вредност нето примања	Кумулативна нето примања
0	-1.615.625,00	-1.615.625,00
I	850.336,76	-765.288,24
II	274.826,10	-490.462,13
III	261.779,26	-228.682,87
IV	249.267,81	20.584,93
V	954.760,91	975.345,85

Значење симбола:  $T$  - Време повраћаја инвестиције;  $n$  - године коришћења инвестиционог пројекта.

$$T = (-228.682,87/249.267,81) \times 100 = 91,74\% \text{ (односно } 0,92\text{)}.$$

Време повраћаја инвестиције по динамичком методу је нешто краће од 4 године (3,92 године), односно 3 године и 11,01 месеци. И по динамичком методу планирана инвестиција је економски оправдана пошто је време повраћаја креће од 5 година, односно од века коришћења инвестиције.

#### 5.5. Доња тачка рентабилности

**Табела 5.9.** Доња тачка рентабилности (у РСД)

Рб.	Опис	Године пројекта				
		I	II	III	IV	V
1.	Приход (П)	1.653.637,38	1.653.637,38	1.653.637,38	1.653.637,38	1.653.637,38
2.	Варијабилни трошкови (ВТ)	1.307.519,84	1.304.604,93	1.306.062,39	1.307.519,84	1.382.404,93
3.	Фиксни трошкови (ФТ)	33.193,75	33.193,75	33.193,75	33.193,75	33.193,75
4.	Маргинални резултат (МР=П-ВТ)	346.117,54	349.032,45	347.575,00	346.117,54	271.232,45
5.	Преломна тачка рентабилности (ПТР=(ФТ/МР) x 100), у %	9,59	9,51	9,55	9,59	12,24
6.	Преломна тачка вредносно (ПТВ = (П x ПТР) / 100)	158.588,97	157.264,53	157.923,98	158.588,97	202.374,11
7.	Степен сигурности (СС = ((1 - (ПТВ / П)) x 100), у %	90,41	90,49	90,45	90,41	87,76

**Табела 5.10.** Варијабилни трошкови (у РСД)

Рб.	Опис	Године пројекта				
		I	II	III	IV	V
1.	Варијабилни трошкови (ВТ = МТ + РС)	1.307.519,84	1.304.604,93	1.306.062,39	1.307.519,84	1.382.404,93
2.	Материјални трошкови (МТ)	335.519,84	332.604,93	334.062,39	335.519,84	410.404,93
3.	Радна снага (РС)	972.000,00	972.000,00	972.000,00	972.000,00	972.000,00

**Табела 5.11.** Фиксни трошкови (у РСД)

Рб.	Опис	Године пројекта				
		I	II	III	IV	V
1.	Фиксни трошкови (ФТ = НМТ - РС)	33.193,75	33.193,75	33.193,75	33.193,75	33.193,75
2.	Нематеријални трошкови (НМТ), без амортизације и камате на кредит	1.005.193,75	1.005.193,75	1.005.193,75	1.005.193,75	1.005.193,75
3.	Радна снага (РС)	972.000,00	972.000,00	972.000,00	972.000,00	972.000,00

## 6. ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА О ПРОЈЕКТУ

Анализом статичких показатеља добијени су следећи резултати:

- Коефицијент економичности је већи од један, односно укупан приход је већи од укупног расхода, па је на основу овог показатеља инвестиција исплатива.
- Стопа акумулативности је већа од 4,08%, односно од пондерисане каматне стопе, па је инвестиција акумулативна (односно, приликом експлоатације пројекта покривена је цена извора финансирања и преко тога је остварена „зарада“).
- Такође, и стопа рентабилности је већа од 4,08% (претпостављена пондерисана цена капитала), што значи да је инвестиција рентабилна (односно, приликом експлоатације пројекта покривена је цена извора финансирања и преко тога остварена је „зарада“).
- Време повраћаја инвестиције по статичком методу износи 3 године и 5,65 месеци и краћа је од економског века коришћења инвестиције, па је и по том показатељу инвестиција оправдана.

На основу резултата добијених статичким методама може се закључити да је инвестиција економски оправдана, односно исплатива.

Наведена инвестиција у пластеник би омогућила инвеститору укупно повећање добити, прерачунато помоћу дисконтне стопе ( $i = 4,08\%$ ) на почетни моменат експлоатације ( $n = 0$ ), у износу од 975.345,85 динара. Интерна стопа рентабилности пројекта је већа од кредитне каматне стопе ( $23,04\% > 6,00\%$ ), тј. од дисконтне стопе ( $23,04\% > 4,08\%$ ), па је инвестиција рентабилна. По динамичком обрачуну време повраћаја инвестиције износи 3 године и 11,01 месеци. Када се посматра преломна тачка рентабилности, инвестиција је најризицијна у петој години века пројекта када обим производње не сме да падне испод 12,24% (односно, остварени приход од продаје не сме бити испод 202.374,11 динара). Посматрајући степен сигурности, инвестиција је најмање ризицијна у другој години века пројекта када је дозвољен

пад обима производње за 90,49%. На основу износа нето примања из готовинског тока може се закључити да је инвестиција ликвидна.

**Коришћена литература и извори података:**

1. МПШВ/Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (2019). Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији у 2019. години. Зелена књига 2.
2. Републички завод за статистику/РЗС (2012). Попис пољопривреде 2012., база података, [www.stat.gov.rs/](http://www.stat.gov.rs/)
3. Републички завод за статистику/РЗС (2018). Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018., база података, [www.stat.gov.rs/](http://www.stat.gov.rs/)
4. Републички завод за статистику/РЗС, Пољопривредна газдинства према типу производње и економској величини, 2018.
5. SEEDEV (2020). Секторска анализа производње и прераде поврћа у Републици Србији, за потребе ИПАРД 3 програмирања, јануар 2020.
6. FAOSTAT, база података, [www.fao.org/faostat/en/#data/](http://www.fao.org/faostat/en/#data/)